

7. Про публічні закупівлі: Закон України № 922-VIII від 25.12.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/922-19>

REFERENCES:

1. Vidpovid Minekonomiky №1455/2020 na Zapyt vid Derzhavnyi vyshchyi navchalnyi zaklad "Pryazovskiy derzhavnyi tekhnichnyi universytet". (2020). [Response of the Ministry of Economy №1455 / 2020 to the Request from the State Higher Educational Institution "Azov State Technical University".]. URL: <https://www.me.gov.ua/InfoRez/Details?id=942f288c-894c-4c09-aff9-ac49d18c7c88&lang=uk-UA> [in Ukrainian].
2. Vidpovid Minekonomiky №688/2020 na Zapyt vid Upravlinnia osvity Dniprovskoi raionnoi v misti Kyievi derzhavnoi administratsii. (2020). [Response of the Ministry of Economy №688 / 2020 to the Request from the Department of Education of the Dniprovska District State Administration in Kyiv]. URL: <https://www.me.gov.ua/InfoRez/Details?id=a3d0cc9d-aca6-4025-951d-16f77eacfcf4&lang=uk-UA> [in Ukrainian].
3. Zaitsev, O. L. (2021). Dohovir pro publichni zakupivli z pohliadu pryvatnoho prava. [Public procurement contract in terms of private law]. *Pravo i bezpeka*. № 1 (80). 139-143. URL: http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/bitstream/handle/123456789/10722/Dohovir%20pro%20publichni%20zakupivli_Zaitsev_Yasechko%20_2021.pdf?sequence=1&isAllowed=y [in Ukrainian].
4. Kodeks Ukrainy pro administrativni pravoporushennia. (1984). Zakon Ukrainy vid 07.12.1984 № 8073-X. [Code of Ukraine on Administrative Offenses: Law of Ukraine of 07.12.1984 № 8073-X]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10> [in Ukrainian].
5. Mishta, T. (2021). Tsyvilno-pravovi uhody v publichnykh zakupivliakh. [Civil law agreements in public procurement]. *Radnyk u sferi publichnykh zakupivel*. № 7 (94). URL: <https://radnyk.com.ua/zhurnaly/tsyvilno-pravovi-uhody-v-publichnykh-zakupivliakh/> [in Ukrainian].
6. Nakaz DP "PROZZORO" "Pro zatverdzhennia instruksii Pro poriadok vykorystannia elektronnoi systemy zakupivel u razi zdiisnennia zakupivel, vartist yakykh ye menshoiu za vartist, shcho vstanovlena v abzatsakh 2 ta 3 chastyny 1 statti 2 ZU "Pro publichni zakupivli" № 10 vid 19.03.2019. (2019). [Order of SE "PROZZORO" "On approval of the instruction On the procedure for using the electronic procurement system in case of procurement, the value of which is less than the value set in paragraphs 2 and 3 of Part 1 of Article 2 of the Law "On Public Procurement" № 10 from 19.03.19]. URL: <https://infobox.prozorro.org/news-mert/nakaz-10-vid-19-03-2019> [in Ukrainian].
7. Pro publichni zakupivli. (2015). Zakon Ukrainy № 922-VIII of 25.12.2015. [On public procurement: Law of Ukraine]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/go/922-19> [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції: 18.10.2021

УДК 369

DOI: 10.36550/2522-9230-2021-11-29-32

Сокуренко Олена Анатоліївна,

кандидат юридичних наук, доцент,

доцент кафедри права та правоохоронної діяльності

Центральноукраїнського державного педагогічного

університету імені Володимира Винниченка

email: elena-ljashenko4@rambler.ru

<https://orcid.org/0000-0002-8169-3720>

ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВА ТА АДМІНІСТРАТИВНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ЗАКОНОДАВСТВА ПРО ПЕНСІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ

У статті розглянуто питання цивільно-правової та адміністративної відповідальності за порушення законодавства про пенсійне забезпечення. Акцентовано увагу на тому, що на сьогоднішній день існує дуже багато недосліджених проблемних питань у зазначеній сфері. Через призму сьогодення визначено чинники, відповідно до яких право на пенсійне забезпечення, є одним із найбільш складних та дискусійних соціальних прав.

Розкрито види відповідальності за правопорушення у сфері пенсійного забезпечення. Зазначено, що перелік видів відповідальності, що застосовуються при порушеннях у сфері пенсійного забезпечення не є абсолютним чи вичерпним. Акцентовано, що широке використання різних нормативно-правових актів на практиці сприяє виникненню проблем пов'язаних з реалізацією санкцій того чи іншого виду юридичної відповідальності.

Визначено, що під юридичною відповідальністю у праві пенсійного забезпечення слід в першу чергу розуміти визначені законодавчо заходи примусового характеру, цілком спрямовані на належну правомірну поведінку, шляхом настання для правопорушника несприятливих наслідків особистого, майнового характеру.

Проаналізовано Закон України «Про пенсійне забезпечення» та Закон України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», згідно аналізу яких наголошено на доцільності розподілу видів правопорушень у сфері пенсійного забезпечення і відповідно відповідальності за них на дві групи, а саме на цивільно-правову та адміністративну.

Запропоновано внести зміни до нормативно-правових актів щодо пенсійного забезпечення, а саме до Закону України «Про пенсійне забезпечення» та Кодексу України про адміністративні правопорушення.

Ключові слова: відповідальність, види відповідальності, пенсійне забезпечення, порушення, законодавство.

Sokurenko O. CIVIL AND ADMINISTRATIVE RESPONSIBILITY FOR VIOLATION OF PENSION LEGISLATION

The article considers the issue of civil and administrative liability for violation of the legislation on pensions. Emphasis is placed on the fact that today there are many unexplored issues in this area. Through the prism of today, the factors according to which the right to a pension is one of the most complex and controversial social rights have been identified.

The types of liability for offenses in the field of pension provision are revealed. It is noted that the list of types of liability applied to violations in the field of pensions is not absolute or exhaustive. It is emphasized that the widespread use of various regulations in practice contributes to the problems associated with the implementation of sanctions of a particular type of legal liability.

It is determined that legal liability in the law of pension provision should be understood primarily as legally defined coercive measures, aimed entirely at proper lawful conduct, by the occurrence for the offender of adverse consequences of a personal, property nature.

The Law of Ukraine "On Pension Provision" and the Law of Ukraine "On Compulsory State Pension Insurance" were analyzed, according to the analysis of which the expediency of distribution of types of offenses in the field of pension provision and responsibility for them into two groups, namely civil law and administrative.

It is proposed to amend the regulations on pensions, namely the Law of Ukraine "On Pensions" and the Code of Ukraine on Administrative Offenses.

Key words: responsibility, types of responsibility, pension provision, violation, legislation.

Постановка проблеми. Згідно Конституції України соціальний захист надається особам у разі втрати працездатності, втрати годувальника, безробіття, при настанні похилого віку та за інших обставин, передбачених чинним законодавством. Держава гарантує соціальні права та їх належний захист. На сьогоднішній день, передбачено проведення соціальних реформ і особливо це стосується реформування пенсійної системи, адже пенсійне забезпечення стосується інтересів кожної людини та громадянина. Державою в останні часи багато приділялося уваги даним питанням, проте поза дужками залишилося ще дуже багато в повній мірі недосліджених проблемних питань, які також стосуються і цивільно-правової та адміністративної відповідальності за порушення законодавства про пенсійне забезпечення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Проблемні питання у сфері пенсійного забезпечення в Україні досліджували Л. Аксьонова, О. Бражко, Л. Братченко, О. Буряченко, О. Дахнова, О. Драбик, О. Коваль, В. Курач, Н. Мартиненко, М. Оробчука Л. Ткаченко, В. Юраха та інші.

Мета статті полягає у аналізі нормативно-правих актів щодо застосування цивільно-правової та адміністративної відповідальності за порушення у сфері пенсійного забезпечення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Право на пенсійне забезпечення, є одним із найбільш складних та дискусійних соціальних прав з огляду на такі чинники: 1) відсутність єдиних підходів до законодавчого розуміння сутності, ознак; 2) не реформованість системи пенсійного забезпечення; 3) недосконалість законодавчо визначених джерел фінансування пенсійного забезпечення; недоступність механізмів правового забезпечення; 4) ускладненість правових механізмів його реалізації, гарантування та правової охорони; 5) складність, суперечливість та недосконалість пенсійного законодавства; 6) відсутність дієвого державного нагляду та громадського контролю з питань його дотримання [2].

Таким чином, до соціальної сфери належить пенсійне забезпечення, відповідальність за порушення якого на сьогоднішній день чітко не визначена.

Згідно теоретичних основ юридична відповідальність поділяється на такі види, як кримінальну, цивільно-правову, адміністративну, дисциплінарну. Зокрема, кожен вид відповідальності закріплений в чинному законодавстві, де містяться загальні положення щодо принципів даної відповідальності та підстав для її звільнення.

І. Андрієнко зазначає, що у теорії права та галузевих юридичних науках не склалося єдиної думки щодо сутності юридичної відповідальності, а також не вироблено загальноприйнятого поняття юридичної відповідальності. Традиційно розуміння юридичної відповідальності пов'язують із протиправною оцінкою поведінки, правопорушенням, що призводить до державного примусу, покарання. Водночас у дослідженнях, пов'язаних з відповідальністю у праві пенсійного забезпечення, зазначено, що жодна з наявних концепцій юридичної відповідальності не може бути прийнята як єдина теоретична вихідна позиція, на основі якої має досліджуватися природа юридичної відповідальності суб'єктів правовідносин із пенсійного забезпечення. Розкрити сутність відповідальності сторін правовідносин із пенсійного забезпечення можна тільки шляхом синтезу положень різних концепцій [1].

На наш погляд, під юридичною відповідальністю у праві пенсійного забезпечення слід в першу чергу розуміти визначені законодавчо заходи примусового характеру, цілком спрямовані на належну правомірну поведінку, шляхом настання для правопорушника несприятливих наслідків особистого, майнового характеру.

Тенденція непослідовності та безсистемності розвитку нормативно-правових актів у сфері пенсійного забезпечення України знижує результативність пенсійно-забезпечувальних правовідносин, а отже права

людини та громадянина, які задекларовані державою є нереалізованими в повному обсязі та незахищеними. У відповідності, актуальності набуває механізм саме цивільно-правової та адміністративної відповідальності у сфері пенсійного забезпечення.

Цивільно-правова та адміністративна відповідальність є самостійними видами юридичної відповідальності і представляють собою державно-правовий примус, що настає в разі порушень у приписах встановлених державою.

Пенсійне законодавство включає в себе нормативно-правові акти, які всебічно охоплюють як умови призначення пенсій так і державне пенсійне страхування.

Відповідальність за правопорушення у сфері пенсійного забезпечення можна поділити на такі види:

- відповідальність громадян внаслідок зловживань з їх боку (внаслідок подання документів з неправдивими відомостями) або неповідомлення відомостей, які можуть тягнути зміни розміру пенсій;
- відповідальність підприємств за достовірність відомостей у документах для призначення пенсій;
- відповідальність підприємств перед громадянами внаслідок несвочасного оформлення пенсій;
- відповідальність підприємств за несвочасне перерахування або перерахування в неповному обсязі збору на обов'язкове державне пенсійне страхування;
- відповідальність платників збору за ухилення від реєстрації в Пенсійному фонді і порушення порядку обчислення та сплати збору;
- відповідальність (у зв'язку з набуттям чинності нових законів про пенсійне страхування) у сфері загального обов'язкового державного пенсійного страхування банків, посадових осіб, страхових організацій, аудиторів, тобто усіх, хто безпосередньо буде здійснювати пенсійне страхування [7].

Даний перелік видів відповідальності, що застосовуються при порушеннях у сфері пенсійного забезпечення не є абсолютним чи вичерпним. Широке використання різних нормативно-правових актів на практиці сприяє виникненню проблем пов'язаних з реалізацією санкцій того чи іншого виду юридичної відповідальності.

Відповідальність у сфері пенсійного забезпечення у більшості випадків настає у вигляді фінансових санкцій. Згідно, основного нормативно-правового акту у сфері пенсійного забезпечення, а саме Закону України «Про пенсійне забезпечення» під фінансовими санкціями розуміють матеріальну відповідальність.

У Законі України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування» йде мова саме про фінансові санкції і вигляді штрафних санкцій та пені.

У даному нормативно-правовому акті передбачено, що посадові особи суб'єктів солідарної системи та накопичувальної системи пенсійного страхування, несуть відповідальність при порушенні законодавства про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, несуть як цивільно-правову так і адміністративну відповідальність.

Отже, штраф та пеня є найбільш використовуваними способами як цивільно-правової відповідальності так і адміністративної.

І. Харитонова розглядаючи дані нормативно-правові акти, зазначає, що відповідно до Закону України «Про пенсійне забезпечення» відповідальність за порушення пенсійного законодавства можна визнати такою як цивільно-правову, хоча відсутні при її застосуванні вимоги щодо строків позовної давності, які їй притаманні [7].

У Законі України «Про загальнообов'язкове державне пенсійне страхування», на її погляд, проявляються ознаки адміністративної відповідальності, однак, це також дуже приблизно, оскільки у законі передбачена відповідальність фізичних та юридичних осіб і не застосовуються строки стягнення, що передбачені Кодексом України про адміністративні правопорушення [7].

Таким чином, ми підтримуємо І. Харитонову щодо доцільності розподілу видів правопорушень у сфері пенсійного забезпечення і відповідно відповідальності за них на дві групи, а саме на цивільно-правову та адміністративну.

До цивільно-правової відповідальності слід віднести правопорушення, які виникають у відносинах між Пенсійним фондом та особами, які звертаються або отримують пенсії, в тому числі між організаціями, підприємствами та Пенсійним фондом щодо призначення та виплати пенсій. У зв'язку з цим, на наш погляд слід доповнити та внести зміни до Закону України «Про пенсійне забезпечення» нормою щодо строків позовної давності.

Стосовно адміністративної відповідальності у сфері пенсійного забезпечення, а саме у правопорушеннях які виникають з приводу відносин між Пенсійним фондом та платниками збору на обов'язкове державне пенсійне страхування з питання сплати збору, обов'язковим являється внесення змін до Кодексу України про адміністративні правопорушення. Дані зміни повинні бути спрямовані на встановлення на чітке встановлення меж та заходів впливу на правопорушників у сфері пенсійного забезпечення.

Висновок. Таким чином, у підсумку можна дійти висновку, що під юридичною відповідальністю у праві пенсійного забезпечення слід в першу чергу розуміти визначені законодавчо заходи примусового характеру, цілком спрямовані на належну правомірну поведінку, шляхом настання для правопорушника несприятливих наслідків особистого, майнового характеру. Цивільно-правова та адміністративна відповідальність є самостійними видами юридичної відповідальності і представляють собою державно-

правовий примус, що настає в разі порушень у приписах встановлених державою. Наголошено на доцільності розподілу видів правопорушень у сфері пенсійного забезпечення і відповідно відповідальності за них на дві основні групи, а саме на цивільно-правову та адміністративну. Запропоновано внести зміни до нормативно-правових актів щодо пенсійного забезпечення, а саме до Закону України «Про пенсійне забезпечення» та Кодексу України про адміністративні правопорушення.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ:

1. Андрієнко І.С. Особливості юридичної відповідальності у праві соціального забезпечення. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2020. № 3. С. 129-134. URL: <http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2020/3/25.pdf>
2. Мицай М. Право на пенсійне забезпечення в умовах соціальної держави: поняття, ознаки, тенденції розвитку. *Підприємство, господарство і право*. 2017. № 10. С. 95-98.
3. Про пенсійне забезпечення: Закон України від 01.10.2011 № 1788-XII. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1788-12>.
4. Сташків Б.І. Гарантії права на соціальне забезпечення : навчальний посібник. Чернігів : Чернігівський державний інститут права, соціальних технологій та праці, 2011. 100 с.
5. Стрий Є.О. Невиплата пенсійних боргів переселенцям: дискримінація заради економії. Центр журналістських розслідувань. 23 вересня 2019 р. URL: <https://investigator.org.ua/ua/publication/219956/>
6. Суханов та Ільченко проти України : Рішення Європейського суду з прав людини від 26 червня 2014 р., заяви № 68385/10 та № 71378/10. База даних «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_a16#Text.
7. Харитонова Л. І. Відповідальність за порушення пенсійного законодавства. *Актуальні проблеми держави і права*. № 2004. с. 790-792.
8. Цивільно-правова відповідальність без вини. URL: http://www.lsej.org.ua/4_2021/68.pdf
9. Юшко А.М., Швец Н.М. Міжнародні соціальні стандарти : навчальний посібник / за заг. ред. В.В. Жернакова. Харків : Нац. ун-т «Юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого», 2013. 121 с.
10. Яригіна Є.П. Забезпечення стабільності системи соціального захисту України в умовах євроінтеграції. *Актуальні проблеми соціального права в умовах євроінтеграції* : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., присвяч. 90-річчю проф. І.М. Сироти, м. Одеса, 31 жовтня 2017 р. Одеса : Фенікс, 2017. С. 158–162.

REFERENCES:

1. Andriienko I.S. (2020) Osoblyvosti yurydychnoi vidpovidalnosti u pravi sotsialnoho zabezpechennia. [Features of legal liability in social security law]. *Pivdenoukrainskyi pravnychi chasopys*. № 3. 129-134. Retrieved from: <http://www.sulj.oduvs.od.ua/archive/2020/3/25.pdf> [in Ukrainian].
2. Mytsai M. (2017) Pravo na pensiine zabezpechennia v umovakh sotsialnoi derzhavy: poniattia, oznaky, tendentsii rozvytku. [The right to a pension in the welfare state: concepts, features, development trends]. *Pidpriemstvo, hospodarstvo i pravo*. № 10. 95-98. [in Ukrainian].
3. Pro pensiine zabezpechennia (2011, october 1). [About pension provision] *Zakon Ukrainy № 1788-XII*. Retrieved from: <http://zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=1788-12>. [in Ukrainian].
4. Stashkiv B.I. (2011) Harantii prava na sotsialne zabezpechennia. [Guarantees of the right to social security]. *navchalnyi posibnyk*. Chernihiv. Chernihivskiy derzhavnyi instytut prava, sotsialnykh tekhnolohii ta pratsi. [in Ukrainian].
5. Stryi Ye.O. Nevyplata pensiinykh borhiv pereselentsiam: dyskryminatsiia zarady ekonomii. [Non-payment of pension debts to migrants: discrimination for the sake of saving] *Tsentr zhurnalistskykh rozsliduvan. 23 veresnia 2019 r.* Retrieved from: <https://investigator.org.ua/ua/publication/219956/> [in Ukrainian].
6. Sukhanov ta Ilchenko proty Ukrainy (2014. June 26). [Sukhanov and Ilchenko v. Ukraine] *Rishennia Yevropeiskoho sudu z prav liudyny zaiavy № 68385/10 ta № 71378/10. Baza danykh «Zakonodavstvo Ukrainy»*. Retrieved from: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/974_a16#Text. [in Ukrainian].
7. Kharytonova L. I. (2004) Vidpovidalnist za porushennia pensiinoho zakonodavstva. [Liability for violation of pension legislation] *Aktualni problemy derzhavy i prava*. № 2004. 790-792. [in Ukrainian].
8. Tsyvilno-pravova vidpovidalnist bez vyny. [Civil liability without fault]. Retrieved from: http://www.lsej.org.ua/4_2021/68.pdf [in Ukrainian].
9. Yushko A.M., Shvets N.M. (2013) Mizhнародni sotsialni standarty. [International social standards] *navchalnyi posibnyk. za zah. red. V.V. Zhernakova*. Kharkiv: Nats. un-t «Iuryd. akad. Ukrainy im. Yaroslava Mudroho», 121 s. [in Ukrainian].
10. Yaryhina Ye.P. (2017) Zabezpechennia stabilnosti systemy sotsialnoho zakhystu Ukrainy v umovakh yevrointehratsii. [Ensuring the stability of Ukraines social protection system in the context of European integration] *Aktualni problemy sotsialnoho prava v umovakh yevrointehratsii : materialy Mizhnar. nauk.-prakt. konf., prysviach. 90-richchiu prof. I.M. Syroty, m. Odesa, 31 zhovtnia 2017 r.* Odesa : Feniks, 2017. 158–162. [in Ukrainian].

Стаття надійшла до редакції: 15.10.2021